

CONVORBIRI LITERARE.

ANUL II

(1 Martie 1868 — 1 Martie 1869).

Redactoru: *Iacob Negruzsi.*

IASSI 1869.

TIPOGRAFIA SOCIETĂȚII JUNIMEA.

CONVORBIRI LITERARE.

Apare la 1 și 15 a fiecărei luni.

Abonamentul pe unu anu in România liberă unu galbenu; in Austria 4 fl. — Abonamentele se facu in Iassi la Tipografia Societății Junimea; in Bucuresci la librăria Soccec & Comp.

S U M A R I U.

- Discursu in memoria lui Vasilie Lupu, ținutu de D. N. Quintescu.
 Din Othello, trad. de D. P. P. Carp.
 Reflecțiuni asupra prelecțiunilor D-lui T. Maiorescu de D. C. Eraclide.
 Reviderea, poesie de D. I. Negruzzi.

DISCURSU

pronunțatu de D. N. Ch. Quintescu in nomenclorupului Universitaru din Iassi in ziua de Trei-Ierarhi cu ocasiunea solemnității in memoria lui VASILIE LUPU.

Pre Onorabilu auditoriu!

Inaltul Guvernu a decisu ca ziua de astăzi să se consacre unei solemnități spre glorificarea memoriei ilustre a vechiului Domnu alu acestei părți a României, a lui *Vasilie Lupu*. Primindu cu recunoscință, pentru onoarea ce mi se făcea prin aceasta, însărcinarea onorabilului *Consiliu Universitaru* de a ține cu astă ocasiune unu discursu din partea sa, dar in acelașu timp și cu consciința micilor mele puteri, dați'mi voie, Domnilor a vă face cuoscutu, că timpul celu foarte scurtu, precum și imprevurarea, că o altă persoană din partea acestei scoli normale, ca mai in curintele fa-

selor ei, eră să desvoalte intr'o altă orațiune anume partea istorică a acestui subiectu, nu mi-au permis a da lucrării de față o dezvoltare mai mare și o tractare mai conformă conținutului ei și importanței acestei zi. De acea cuvântarea, ce vi se ofere, are trebuință, ca precipitată, de indulgința Domnilor voastre. Alte talente voru pute cu ocașiunile viitoare coresponde mai bine acestei sarcine. și in toată abundența de timp, de oară ce nu mai incape indoeală, că această zi are să se celebreze in fiecare anu, precum se face in capitală cu serbarea memoriei altor nume ilustre.

Domnilor! viața statelor Române ne presintă chiar in timpuri nefavorabile ici și cole oare-cari puncte luminoase, care ne mai inseninează privirea, și ne mai recrează in câteva de spectacolul celu intunecosu alu evenimentelor in cari au trăitu, precum călătorul obositu de vederea cea continuă a nisipului unui deșertu, își recrează ochiul la aspectul unei oaze inverșite. Unu asemenea punctu luminosu este fundațiunea așa numitei *Academii Vasiliane* de cătră menționatul principé *Vasilie Lupu*.

Vorbindu de *Vasilie Lupu* nu vomu căută,

cea ce nici nu poate intră in cadrul nostru, a-lu caracteriză in intregul seu, cum ni se presintă adecă cu calitățile, cari l'au distinsu, sau cu partea sa nebuloasă, de care neaparat n'a fostu lipsitu cu totul nici elu, ca nici unu muritoru, ci ilu vomu desemnă numai ca Domnitorul, care a pusu base unei instituțiuni de cea mai mare insemnătate, unei instituțiuni formătoare. Avemu dar să facemu istoricul acestui institutu, se înțelege foarte pe scurtu.

Procedendu la aceasta, ni se presintă de sine intrebarea: a mai fostu in țara aceasta vre unu astfelu de aședemntu inainte de timpul lui *Vasile Lupu*? *D. I. A. Darđeu* in notița sa istorică asupra scoalei de la Trei-Ierarchi*) admite că țara Moldovei a trebuitu să aibă institute de instrucțiune celu puțin din timpul lui *Alecsandru Celu Bunu*, adecă încă de la inceputul seculului XV. In adevăru pare natural a presupune aceasta despre unu Domnu ca densus, care prin introducerea legilor Romane și organizarea clerului n'avea decât a face unu pasu mai departe pe aceeași cale, spre a se gândi și la învățământul publicu, și acesta cu atâta mai mult cu cât fù unu dintre principii, cari au domnit mai indelungu (1401—1432). Ȃnsă cea ce ne pune in mirare este lipsa de ori ce tradițiune istorică in privința aceasta, pe când earăși nu eră nimicu mai firescu decât a se consemnă impreună cu celelalte fapte ale lui *Alecsandru Celu Bunu*. Poate că timpul de și indelungu, dar agitatu alu Domniei sale nu-i a permis a realiză cea ce-și propusese și pe acestu tărėmu. De acea noi ne vomu

*) Veđi Anuarul Institutului Vasile Lupu publicatu de Directorul D. T. Maiorescu, Iași 1864.

opri la opiniunea, că acele instituțiuni, dacă au esistatu — și sunt destule argumente intrinsece pentru aceasta — au fostu de puțină importanță, s'au mărginitu numai la elementele cele mai simple ale instrucțiunii. Astfelu reducendu lucrul aci, ni se esplică in câtva și nemenționarea lui.

Mai bine stămu in privința unei scoale superioare de dată mai tărđie, de la inceputul jumătăței a doua a seculului XVI, fundată de Domnitorul *Ioan Vasile*, supranumitu *Iacob Despotul* sau *Iacob Heraclide* (1562—1564). Aceasta fù Universitatea de la *Cotnaru*, care inđestrată cu învățați, ce acestu principe aduse din alte țări, precum eră *Gaspar Percer*, ginerile celebrului protestantu *Melanchton*, și profesorii de matematică din *Cracovia Zomar* și *Ioachim Retice*, deveni, chiar după mărturia scriitorilor străini, unu focaru de cultură atât de faimosu, incăt chiar erudiți din *Germania* și *Polonia* veniau să studieze intr'ęnsa limba latină. *) Din nefericire această scoală inaltă avu o durată foarte scurtă: fù numai unu meteoru grandiosu, ce străluci la orizontul acestei țări atât de cercate, ca și sora ei. A! dacă acestu sboru intelectualu n'ar fi fostu impedecatu de furtuna timpurilor, *Romăni* ar ocupă acum unu altu locu in concertul popoarelor, *Romănia* ar fi acuma unu centru de cultură alu *Europei Orientale*! Dar să ne mângăemu cu speranța că vomu fi aceasta in viitoru.

După ce amu vėđutu cu modul acesta cea ce a mai posesu această țară in privința for-

*) Veđi *Pauly Wallászky*: *Consp. Reip. Liter.* in Ungaria, Budae 1808, și *Andreas Wolf*: *Beschreibung des Fürstenthums Moldau*, 2 Th. S. 90, Hermannstadt 1805.

mării intelectuale inaintea lui *Vasilie Lupu*, venimu acum la dănsul. Acestu principe domni pe la finele primei jumătăți a seculului XVII. Elu eră după mărturia Patriarchului esilatu *Malosius*, amicul seu, unul din bărbații cei mai învățați ai timpului. Ca atare eră și iubitoru de bincle și progresul țării sale. După ce in piositatea sa construi și dotă in împrejurări critice templul, ce-lu vedemu dinaintea noastră*), care este încă unul din puținele monumente de arte ale țării noastre, unde cu cheltueli insemnate puse să aducă din *Epivatos* in *Bulgaria* moascele santei *Paraschiva*, fundă in curtea acestui locașu sântu in anul 1644 *Institutul*, ce purtă numele după dănsul de *Academia Vasiliană*. Este indiferente a cercetă, dacă a intreprinsu această operă spontanu, sau avându in vedere antecedintele fostei Universități de la *Cotnaru*, cu toate că chiar in cazul din urmă n'ar perde nimicu din gloria sa. Și pentru ca acestu aședământu să aibă asigurate pentru totdeauna mijloacele necesare de întreținere, ilu donă cu trei proprietăți: *Răchitenii*, *Tămășenii* și *Juganii*. Această dispozițiune a lui *Vasilie Lupu* nu ne este cunoscută din documentul seu propriu, căci Grecii au avutu interesu, după cum este sciutu, ca să nu-lu lase a vedè lumina, ci prin așa numitul *Suretu* alu Domnitorului *Gheorge Stefan*, succesorul seu, care fù făcutu in anul 1656 Apr. 2**).

Cuprinsul acelu documentu e următorul: Domnul *Gheorghe Stefan* declară, că luându de la călugării santei monastiri *Trei-Ierarhi*

documentul lăsatu de predecesorul seu *Vasilie Lupu*, și cercetându cu deamăruntul cele cuprinse intr'ănsul, a vëdutu că voința fundatorului a fostu de a face bine țării, puindu in scoala instituită de dănsul dascăli buni aduși de la *Kiew*, de la Archiepiscopul *Moldoveanu Petrașcu Movilă*, adecă recomandați de elu, după cum se vede. Amintesc apoi cele trei moșii lasate scoalei, și adaoge, că acea instituțiune nedându roadele acceptate din pricina depărtării dascălilor și inlocuirii lor prin alții aduși din *Grecia*, o restituie in drepturile ei de posesiune, și pe dascalii de mai nainte in locurile lor, insistându anume că aceștia sunt mai buni și mai folositori pământului, cum se esprime elu, decât dascăli, *Greci*.

Ce studie se predau anume in acestu institutu, nu ne este cunoscutu. Putemu însă deduce cu certitudine că limba *Română* n'a fostu esclusă dintr'ănsul, din chiar spiritul fundațiunii și din imprejurarea, că istoricii străini laudă mult meritele ce și-a câștigatu *Vasilie Lupu* prin scaparea limbei *Române* de cutrupirea celei *Slave*. Aceste studii paru a fi fostu egale cu acelea ale unui Gimnasiu. Atăta ne este cunoscutu despre fundațiunea lui *Vasilie Lupu*.

După ce in anul 1658 principele *Georghe Stefan* perdù Domnia și imprejurările devenire nefavorabile desvoltării învățământului, nu mai incăpe indoială, că această scoală, care eră menită a dà rezultatele cele mai salutare, se desființă, de oare-ce nu mai vedemu făcându-se nici o mențiune despre dănsa. Se înțelege de sine, că in timpul următoru alu Domniei *Fanarioților* — acei *Fanarioți*, sub cari *Românii* ajunseseră aproape să-și peardă

*) Solemnitatea cu ocasiunea căreia fu ținutu acestu discursu, se celebră intr'o sală a construcțiunilor din curtea bisericeii *Trei-Ierarhi*. *Red.*

***) *V. Uricariul*, publicatu de *D. T. Codrescu*, volum. 3 pag. 279.

până și credința în vitalitatea lor, — acei *Fanarioți* sub alu căroră regimu gemându Românii nu putură profită atâta timpu de binefacerile civilizațiunii, — se înțelege, țicu, că în timpul lor n'a pututu fi vorba de o cultură națională. În puținele scoale instituite de dēnșii se învață alte limbi, se învață *Grecesce, Latinesce, Slavonesce*, chiar și limba *Arabă* numai *Romănesce* nu, afară de singura scoală a lui *Grigorie Ghica*, (1764—1766), în care limba *Română* avu oare-care locu, și care a duratu până la 1827 sub numele de *Scoala Grecească*.

În fine sosesece timpul renascerii naționale, căci *eră scrisu în cartea vieței acestui poporu, că are să se descepte, spre a deveni odată mare și gloriosu*, conform originii sale și facultăților cu cari l'a înzestratu natura. Ce schimbare! O de trei ori bine-cnvēntată libertate! Abia își recapataserē *Românii* Domnii lor indigeni, abia se mișcaserē câțva timpu mai liberu, și inimile lor dejă tresaru de bucurie și de speranță în viitoru. *Românii* se prepară acum a recăștigă unul câte unul bunurile naționale cele perdute. Ilustrul patriotu Metropolitul *Veniamin* reeșise a fundă încă în anul 1804 seminariul de la *Socola*. La 1828 sub domnia Principelui Romănu *Ioan Sandu Sturza*, după stăruințele numitului Metropolitu, care se incunjură de bărbați setoși de a contribui la binele țării, precum venerabilul *G. Asachi*, pe care suntemu fericiți de a-lu vedē în mijlocul nostru, apoi *G. Seulescu*, *Arhimandritul Iosif Silvanu*, *Vasilie Fabian*, și alți bărbați căroră timpul va dă ce este alu lor, după, aceste stăruințe, țicu, se aprobă propunerea Eforiei scoalelor de a se reinfință în casa aședământului lui *Vasilie Lupu* o scoală pri-

mară și unu Gimnasiu, la cari să se adaogă în urmă și o facultate de *Dreptu* și de *Filozofie*, predându-se învățăturile în limba națională*). Aceste scoale se infințarē și mai toți memorații bărbați funcționarē cu mult zelu ca profesori în ele. *D. G. Asachi* mai ales contribuî mult la desvoltarea instrucțiunii prin pozițiunea sa de referendaru, cum se țicea pe atunci, adecă directoru alu scoalelor. În anul 1831 încăperile aședământului se mai adauserē prin o nouă construcțiune în aripa dreaptă, pe care se inscriaserē cuvintele, ce le putemu citi încă: *Institutul Vasilianu, hărăzitu junimei Române, 1831*. La 1835 sudiele gimnasiale furē separate de scoala primară, strămutându-se predarea lor într'unu edificiu propriu sub nume de *Academie***). Tot în timpul Domniei lui *Mihaiu Sturza* se luarē moșile scoalei din mână Grecilor, în urma unui procesu condusu de *D. G. Asachi*. Cu timpul sfera obiectelor scoalei crescū, și la 1855 se formă într'ēnsa seminariul de învățători sătesci, adecă propria scoală normală de astăzi. În fine în anul 1860—61 se mai construirē prin îngrijirea Guvernului noue încăperi pentru comoditatea studiilor, îmbunătățindu-se și învățământul însuși prin introducerea metoadei mixte de *D. Vasilie Alecsandrescu Ureche*.

Aceste sunt pe scurtu vicisitudinile prin care a trecutu fundațiunea ilustrului principe în memoria căruia se serbează astă solemnitate. Dacă *Vasilie Lupu* ar fi făcutu numai atâta pentru țara sa, totu ar fi unu titlu destul de mare la recunoscința noastră, căci însemnătatea faptelor unui omu se mesoară după timpul și împrejurările în care a trăitu. În-

*) *V. Uricariul*, vol. 3, pag. 33.

***) *Liceul naționalu de astăzi*.

stituțiunea *Vasiliană* are pentru noi nu numai o importanță istorică, că una din cele mai vechi scoale din această țară, dar și de *regenerare*; căci, cu toate că germele cel bine-făcătoru, ce conțineă, nu se putu desvoltă din cauza nefavorizării timpurilor, suvenirea existenței ei provocă renascerea unei alte scoale pe ruinele ei, care contribuî ca atare la regenerarea națională: învățământul fiindu singurul mijlocu prin care capătă omul conștiința drepturilor și datoriilor sale, singurul care ne inspiră adevărata iubire de patrie, adevărata umanitate, singurul prin care își poate implini omul misiunea sa, cu unu cuvântu singurul mijlocu cu ajutorul căruia se desvoaltă acelu germele divin, ce s'a plantatu in pieptul nostru, și care se numesce rațiune.

Trăiească dar memoria lui *Vasilie Lupu!*
Trăiească învățământul și luminele, și de Creatorul ca ele să producă fructele cele mai escelinți, de la cari numai se poate accepta salutea, progresul și prosperitatea acestei și a ori-cărei țări! Trăiească in fine *România!*
Trăiească Înălțimea Sa *Carol I*, prea iubitul și generosul nostru Domnitoru!

In No. 20 a Conv. Lit. anul trecut am anunțatu că se află sub tiparu tragedia *Othello* tradusă de D. Petru P. Carpu. In curându această lucrare va apăre. Nu credemu că o putemu recomandă publicului intr'unu modu mai favorabilu decât citându câteva scene dintr'ênsa:

DIN ACTUL I.

Anteiul Senatoru.

Dar eată și Brabantio, cu marele Othello.

(Brabantio, Othello, Iago, Rodrigo și ușări.)

Duca.

Viteazule Othello, gătiți-vă să mergeți

Indată la armată, resbelul e cu Turcul,
Comunul inimicu.

(Cătră Brabantio.)

Nu vă vedeam, Signor,

Bine-ați venitu aci; am fostu, in astă noapte,
Lipsiți de sfatul vostru, atât de priinciosu.

Brabantio.

Și eu de-alu vostru duce. Iertați-mă, vă rogu!
Nici rangul ce ocupu, nici vestea ce-am primitu
De-al sfatului nevoi nu m'au gonitu din patu;
Nu grija generală mă preocup' acum,
Căci propria-mi durere, ca unu zăvoiu din munte
Selbaticu și violentu, se vars' asupra mea
Incăt a inecatu, sciindu numai de sine,
Ori ce simțire alta.

Duca.

Ce este? Ce ai pățitu?

Brabantio.

O fiica mea!

Duca.

E moartă?

Brabantio.

Dar, moartă pentru mine;

Batjocorită este, ripită și sedusă,
Prin farmece și filtre de la vr'unu șarlatanu;
Căci nu puteă natura—fiindcă nu-i lipsită,
Nici oarbă, nici netoată—greși așa cumplit
Făr' de vrăjitorii.—

Duca.

Ori cine-ar fi acela,

Ce-a intrebuițatu asemenea mijloace,
De care ilu acusi, instrăinându-ți fiica
De la natura ei, și de la ea pe voi—
A legii cruntă carte, o poți interpretă
In sensul celu mai aspru, chiar dac'ar fi cuprinsu
Și însuși fiul nostru in păra ce ne faci.

Brabantio.

Supusu, vă mulțămescu. Acesta'i Morul ista,
Pe care, cum se vede, esprebul vostru ordinu
L'a convocatu aci spre trebuința țerei.

Toți.

Ne pare rău din sufletu.

Duca (cătră Othello.)

Puteți din partea voastră intimpină ceva?

Brabantio.

Nimicu, de nu că-i drept.

Othello.

Puternici, onorați și străluciți Signori,
Pre iscusii mei, inalți și buni stăpâni—
Că am luat eu fiica bătrânului acestui
E pre adevărat, adevărat că sunt
Căsătoritu cu dēnsa, dar numai pân' aci,
Nu mai departe merge intinderea reală
A crimei ce-am comis. Sunt necioplitu la vorbă
Și pre puțin deprinsu cu blānda elocință
Ce pacea desvêlesce. De când aceste brațe
Au capatatu puterea a virstei de optu ani,
Și până mai dăunăți va fi vr'o noue luni,
Am intrebuițatu ce mai conștiințioasă
A mea activitate pe câmpul de resbelu,

Ș'am învățatu puțin din câte se petrecu
 In marea ceastă lume, afară din acele
 Ce se atingu de lupte și crunte bătălii.
 Deaceea, apărându eu insumi cauza mea
 Nu voi pute să dau decât puțină grație
 Celor ce am de ăisu. Cu voia voastră ănsă,
 Voi spune fără dresu și făr' incurcătură
 Ce cale a urmatu întregul meu amoru;
 Ce arte, ce vrăjiri, ce discântări cumplite,
 Și ce puteri drăcesci,—căci de-astfelu de mijloace
 Sunt invenovățitu,—mi-au câștigatu fecioara.

Brabantio.

O fată de unu spiritu atât de liniscitu,
 De blându și de modestu, încât se inroșea
 La cea mai mititică mișcare interioară,
 Și ea să fi iubită—desprețindu natură,
 Poziție, țară, ani, și toate in sîrșitu—
 Aceea ce fiori ăi aduceă să vadă?
 E strimbă judecata, și foarte neperfectă
 Ce crede c'ar pute perfecția greși
 Astfelu contra naturei; și ne vedemu siliți
 A căută isvorul acestei întemplări
 In artele drăcesci alu negrului infernu.
 Deaceea, ănc'odată, afirmu c'a trebuitu
 Să o inriureze prin oare-care filtru
 Ce sângele ne strică, sau prin mixturi vrăjite
 Anume ca s'ajungă la țelul ce răvneă.

Duca.

O simplă afirmare nu dovedesce mult
 Făr' de unu testimoniu ceva mai lămuritu
 Ceva mai manifestu, decât nisce-acusări,
 Nisce temeiri vane și slabe ca acele
 Aduse'n contra lui.

Anteiu Senatoru.

Dar spune-ne Othello
 Supus'ai și coruptu plecarea Domnișoarei
 Prin lăaturalnici căi și nefiresci mijloace,
 Sau prin pețitorie și cerere leală,
 Precum ne'nvăță usul, când inima se simte
 Spre inimă atrasă?

Othello.

Fii buni, vă rogu, trimeteți
 La Sagitariu, să chieame aci pe domnișoara.
 Și puneți-o să ăică, cu tatul ei de față
 Ce scie despre mine. Și dacă veți găsi
 Prin mărturia sa că'i falsu raportul meu,
 Nu numai să-mi luați increderea și rangul
 Ce de la voi posedu, dar cadă osândirea
 Pe chiar viața mea.

Duca.

Chiemați pe Desdemona.
 (Unii din suită esu.)

Othello.

Stegare, mergi cu dănsii, cunosci mai bine locul
 (Iago ese.)

Ear până va veni, așa de-adevărat
 Precum spăvăduescu puterile ăcesci
 A sângelui greșăli, așa de-adevăratu
 Voi spune in ce modu am câștigatu amorul
 Frumoasei domnișoare, și cum ea pe alu meu.

Duca.

Vorbiți Othello.

Othello.

Brabantio mă iubeă, mă invită ades,
 Ș'ades măntrebă ce cursu viața mea
 Avu din anu in ahu, ce bătălii, asediuri
 Și grele lovituri de-a soartei susținusem.
 I-am desvilit'o toată din ăilele prunciei
 Și până in minutul in care măntrebase,
 Istorisindu astfelu de multe aspre casuri,
 De groznice primejdii pe mare, pe uscatu;
 Cum de cu greu scăpăi din cangea crudei morți
 Cum fui vëndutu ca sclavu, cum mă rescumpărăi
 Și ce purtare avui in drumurile mele,
 A căror întemplări miraculoase-mi dă
 Prilejul de-a vorbi in cursul narațiunii,
 De mari pustietăți, de pesceri minunate,
 De stânci și petrării, de munți ce se loveau
 Cu virful lor de ceru, de canibali ce-i veđi
 Măncându-și inimicii, de inși a căror capu
 Le cresce subsuoară: aceste să audă
 Serios eră dorită frumoasa Desdemonă.
 Ades ăns'o siliă a casei trebuințe
 Să easă din odae, ș'atunci ea totdeauna,
 Le măntuiă in grabă și s'ntorceă 'napoi,
 Să poată inghiți cu lacome urechi
 Discursurile mele.—Eu observându aceasta
 Alesei intr'o ăi momentul cuvenitu
 Și ăi dădui prilejul de a-mi arată dorința
 Ce-aveă să-i povestescu in totu cuprinsul lor
 A mele pribagiri, din care auđise
 Făr' de vr'o legătură o mică parte numai:
 Eu consimții, ș'ades la crudele loviri
 De care ăi spuneam că tinereța mea
 Fusese apasată, o lacrimă naivă
 Scapă din ochiul ei, ear când am măntuitu
 Mi-a datu dreptu respătire, o lume de oftări,
 ăicându: e minunat, e foarte minunat!
 Eră duios s'o veđi, nemărginit duios!
 Mișcată, ea doriă să nu fi auđitu
 Aceste vre odată totuși doriă ca cerul
 Să fi făcutu din ea asemenea barbatu.
 Imi mulțăm, ăicându, că dacă vr'unu amicu
 De-ai mei o va iubi, mă roagă să-lu invățu
 A spune ca și mine istoria viețe-mi.
 Ș'atunci va câștigă-o.—Ințelegându avisul
 M'am declarat u indata.—
 Mi-a datu amorul ei fiindcă suferisem,
 Veđendu cempătımire i-am datu amorul meu.—
 Aceasta, nobili domni, e singura vrăjire
 Ce-am întrebuițatu. Dar eată domnișoara,
 Mărturisasc'o inuși.

(Desdemona, Iago și alții intră.)

Duca.

Această narațiune ar fi mișcatu gândescu
 Și chiar pe fiica mea. Să nu priviți Brabantio
 Cu inimă pre grea neregulata faptă,
 Mai bine ne luptămu, cu-o sabie stricată
 Decăt cu mână goală.

Brabantio.

Vă rogu s'o ascultați.
Mărturisi-va ea că pasul celu d'anteiu
A fostu făcutu de dēnsa, blăstemu pe capul meu
Fiind c'am asvirlitu pe unu nevinovatu
Nedrepte acusări.—Apropie-te Doamnă,
Pe cine veți aci in nobilul cestu cercu,
Cărui ăi datoreshi mai multă ascultare?

Desdemona.

O nobile părinte, aci mi se arată
Contrare datorii: vouă vă sum legată
Prin crescere și viață, și crescere, viață
M'invață de-opotrivă cum să vă respectezu;
Pe ascultarea mea sunteți deplinu stăpănu,
Precum și până astăzi supusă fiică eu.
Aci ănsă'mi e soțul, ș'aceea-și ascultare
Ce maica mea ți-a datu, avēndu-te mai mult
Decât pe tatul ei, aceea recunosc
Că datoreshi și eu, stăpănului meu, Morul.

Brabantio.

Să te păzască Domnul! Am mântuitu.—Să trecemu
Pre înalțate Duce la trebile de Statu.—
Decât te-așu fi făcutu, mai bine adoptam
Vre unu copilu străinu!—Apropie-te More,
Din inimă primesce, aceea ce de sigur
De n'o aveai deja, din inimă nu-ți dam.—
Din cauza ta, juvele, ferice mă simțescu
Că nu mai am copii, căci evasiunea ta
M'ar fi făcutu tiranu, ș'in fere i-așu fi pusu.—
Am mântuitu, Signor.

Duca.

In locul vostru dar,
Voiu dă o hotărire ce va servi de treapta
Prin care voru putē să intre amorezii
Din nou in stima voastră:
Ori unde nu e leacu durerea continesce,
Veđendu ce e mai rău speranța se opresce
Ș'a plānge unu necazu ce a trecutu deja
E calea de-a mări nefericirea ta,
Și neputāndu fugi a soartei prigonire,
Răbdāndu ne batemu jocu de cruda sa lovire,
Pe furu tu vei fură zimbindu de-a lui prādări
Dar singur te disbraci prin vane vaitări.

Brabantio.

De ce nu lași pe Turci să-ți iee Cypru dar,
Incāt mai poți zimbī ce-ți pasă de talharu
Ușor purtāmu sentințe când nu simțimu dureri,
Și lesne pregātīmu noi altor mângăieri;
Dar când te nāvālescu și grijă și sentință
Și nu te poți plăti de aspra-ți suferință
Decāt c'unu imprumutu lūatu de la răbdare,
Atunci așa sentinți nu au valoare mare,
Și după cum le'ntorci sunt miere sau veninu
Căci binele și reul s'ascundu in a lor sēnu.
Cuvēntu e tot cuvēntu;—eu ăncă n'am cetitu
C'o inimă rănită s'ar fi tāmăduitu
Vr'o dată prin urechi.—Vă rogu ănsă, să trecemu
La trebile de statu.

DIN ACTUL III.

Desdemona.

Emilie, haidemu. Fă cum te'mpinge placul
Și ori ce-i face tu, supusă voiu fi eu.
(Ese cu Emilia.)

Othello.

Ființă 'ncântătoare! Blăstemu pe capul meu
De nu-mi ești tu viața! Ear când va conteni
Amorul meu, atunce va reveni chaosul.

Iago.

Inalte generale—

Othello.

Ce spui, oneste Iago?

Iago.

Sciā locotenentul despre amorul vostru,
Când Dunnetă umblai să iei pe Desdemona?

Othello.

Sciā, din punctu in punctu: dar pentru ce mē'ntrebi?

Iago.

Pentru nimic, așa, voiam să satisfac
Curiositatea mea, nimic de rău altfelu.

Othello.

Nu te sciam curiosu.

Iago.

Nu sunt, dar nu sciam

Să se fi cunoscutu.

Othello.

Ba dar, o cunosceā,
Și chiar mergeā ades de la unul la altul.

Iago.

In adevēru?

Othello.

In adevēru! dar in adevēru!—
Găsești tu intr'aceasta vre o necuviință?
Nu este elu onestu?

Iago.

Onestu, signorul meu?

Othello.

Onestu, așa, onestu!

Iago.

Pe cāt m'am lāmuritu!

Othello.

Tu ai ceva in gându!

Iago.

In gându signorul meu?

Othello.

In gându signorul meu! Pe Deu ce-mi faci tu echo!
Ca cum ți-ar stā in minte vr'unu monstru 'nfricoșatu
Pre hidu ca să-lu arāți.—Ceva trebue să fie;
Tocmai acum țieai când Cassio se duceā:
„Hal nu-mi pre placu aceste!“ Ce este ce nu-ți place?
Pe urmă, când ți-am ăisu c'a fostu sfetnicul meu,
Pe timpul ce-a ținutu pețitoria mea
Strigāși: in adevēru? cu fruntea increțită
Și ochi posomorți, ca cum te-ai osteni
Ș'ināduși in nascare teribile gândiri—
De me iubesci, te rogu, arată-mi ce gândesci.

Iago.

Scii bine, generale, că vă iubescu!

Othello.

O credu,
Și tocmai de aceea, tocmai fiindcă sciu
Că-mi ești amicu și sinceru, că cumpănesci cuvântul
Înainte de-ai da suflare și viață,
Mă sparie mai mult nehotărîrea ta.
Astfelii de 'nsinuațiuni la oameni neleali
Și fără de conștiință sunt vechi apucături
La celu de treabă ănsă sunt tainice avisuri
Ce inima cuprinsă de o nobilă mînie
Nu poate să ascundă.

Iago.

Ei bine despre Cassio
Eu așu putē să juru că-lu am de omu onestu.

Othello.

Și eu.

Iago.

Ar trebui să fimu aceea ce păremu,
Și cei ce nu o sunt n'ar trebui s'o pară.

Othello.

E drept, trebuie să fimu aceea ce păremu.

Iago.

Ei bine dar eu credu că Cassio e onestu.

Othello.

Ba nu, aceste toate conținū ceva mai mult:
Te rogu, spune-mi gîndirea întocmai cum o simți
S'îmbracă celu mai rău din gîndurile tale
Cu celu mai rău cuvântu.

Iago.

Ertăți-mē, stăpāne.—
De și vē sunt constrinsu la ori-ce ascultare,
Dar unde sclavul însuși de lanțuri este liberu
Nu potu să fiu legatu. Să disvēlesc gîndirea-mi!
Dar dacă ar fi ea nedreaptă și comună?—
Arată-mi unu palatu in care nu s'ar fi
Vr'o dată furișatu vr'o hidă întāmplare?
Ce peptu e așa puru, încāt nu ai vedē
C'anunțā'n elu ședințe, cutare sau cutare
Prepusu nerușinatū, dāndu hotăriri și legi,
Ca dreptu legiitoru?

Othello.

Tu ești unu trădătoru
Alu amicieii Iago. De crești că'su vătāmatu,
De ce imi ții ascunse acele ce gîndesci?

Iago.

Vē rogu, signorul meu, fiindcă poate-mi este
Vicioasa conjectura,—precum mărturisescu
Ca o fatală boală de-a urmāri abusul
Imi chinuesce firea, și că prepusul meu
Creează des păcatul chiar unde nu esistă,—
Să nu puneți temeiū in sapiența voastră
Pe nisce 'nchipuiri atāt de neperfecte,
Nici să-ți clādesci necazuri de nisce elemente,
Atāt de resirate ș'atāt de nesolide;—
A spune ce gîndescu, ar fi a face-unu lucru
Ce nu s'ar potrivi nici cu onoarea mea
Nici cu repaosul vostru.

Othello.

Ce vrei să ȃici cu-aceasta?

Iago.

Unu nume nepatatu, la omu și la femeē,
Iubitul meu signoru, e celu mai scumpu tesauru
Alu inimelor lor. Acelu ce-mi fură punga
Imi fur'o secătură, ceva și tot nimica;
A fostu unu timpu alu meu, ș'acum este a lui
Precum a fostu deja la mii de oameni sclavu.
Ear celu ce-mi ie onoarea acela imi răpescu
Unu lucru ce nu-lu face pe dēnsul mai bogatu
Calicu ănsē pe mine.

Othello.

Pe sântul Dumueđeu!
Vreu să-ți cunoscū gāndirea.

Iago.

N'o poți, chiar dac'ar stā
Inima mea in mănă-ți, nici trebuie să o scii
In cātă vreme-o ținu iu peptul meu ascunsă.

Othello.

Ha!

Iago.

Feriți-vē signoru, de cruda gelosie,
O fiară 'nfricoșată cu ochii galbeni-verđi
Ce-și bate jocu ānteu de prada ce-lu hrānescu.—
Ferice inșalatul ce cunoscēndu-și soartea
Ureșce trădātoarea! Dar vai! ce suferințe,
Ce oare de blāstemu nu numeră acela
In inima a cārui se luptă nempacat
Amorul cu prepusul, credința cu 'ndoeala!

Othello.

O chinu!

Iago.

Sāracu și mulțāmitu să chiam' a fi bogatu.
Și āncā pre bogatu, dar poate posedā
Tesaurul lui Cresus, sāracu va fi ca iarna
Acelu ce totu se teme că poate sārāci.—
Puteri dumneđeesci pāziți de gelosie
Pe toți amicii mei!—

Othello.

Ce feliu? Ce vrei să ȃici?
Gāndesci tu că-mi voiū trece viața'n gelosie?—
Cā așu putē, urmāndu eternele schimbāri
A lunei, să mē portu in fiecare ȃi
Cu vre unu nōu prepusu? O nu, odatā numai
Sā mē'ndoiescu, și sunt deodatā hotărītu,
Sā n'am in ochii tei valoarea unui țapu
De mei vedē perđēndu alu inimei puteri
Cu nisce conjecturi atāt de'nșālātoare
Și vane ca acele din care iți formezi
Nāluca ta idee. Nu nasce gelosia
In peptul meu de-audu: că e femeea mea
Frumoasă și plācută, că-i liberă la vorbā
Cā cautā petreceri, că joacă, dānșuescu
Și cāntā cu talentu,—cāci unde e virtute
Aceste toate dau unu prețu mai mult virtuții;—
Asemene nu nasce din slaba opiniune
Ce am de-alu meu meritu, nici cea mai micā teamā
Nici celu mai micu prepusu că ar putē tradā
Amorul ce-i incredū. Ea oarbā nu erā
Și totuși m'a alesu. O nu! trebuie să vēdu
Pān' a nu mē'ndol, de mē'ndoiescu ceru probe,

Și când le voiu avè, atuncea nu-mi rămâne
Decât a isgoni din peptul meu deodată
Amoru și gelosie.

Iago.

Mă bucuru de aceasta,
Căci fără de sfială potu să-ți arātu acum
Cu inimă mai francă, iubirea și credința
Ce cătră voi păzescu. De aceea ca amicu
Vê dîcu acum de-o dată, căci despre probe tacu,
Cearcă-ți mai mult femeea, observă in ce termeni
Se află ea cu Cassio. Și fie-ți ochiul chiaru,
Tot ca și gelosia increderea orbesce.—
Ar fi pre tristu să vedu că suferè inaltul
Și francul vostru sufletu prin propria-ți blândetă,
De aceea luați sama. Am studiatu puțin
Moravurile țerei: alu Veneției Dame
Arātu cerului fapte ce bieții lor barbați
N'au voie de-a vedè, și'n cea mai bună chiar
Nu dîce consciința: „inădușă“, ci numai:
„Ascunde bine rēul.“

Othello.

Socoți?

Iago.

Luându-vè pe voi tradă pe tatăl ei
Și când ea se plecă mișcată tremurându
Sub căutarea voastră atuncea vē inbea.

Othello.

De sigur!

Iago.

Bine dar: ea ce atât de jună
A fostu in stare-a-și da acea asemănare,
Ce a iutinsu unu vèlu nestrăbătutu și negru
Pe ochiul părințescu, încât bietul Brabantio
Crede că-i fărmeacă, —dar sunt de ocăritu,—
Vê rogu in umiliunță să mă iertați, signoru,
De n'a sciutu păzl iubirea-mi cătră voi
Măsura cuvenită.

Othello.

Din contra și-oiu păstră
Etern recunoscință.

Iago.

Mē'nșeln, ori toate-aceste
V'au tulburatu ceva.

Othello.

Ba nu, de feliu!

Iago.

Totuși mă ingrijescu. Speru ănsè că-ți privl
Acele ce v'am dîsu că isvorindu curatu
Din sincera-mi iubire,—o vēdu sunteți mișcatu;
Vê rogu; signorul meu, nu dați vorbelor mele
Mai multă 'nsemnătate, mai mare înțelesu
De cât se poate dà unor simple prepusuri.

Othello.

Nu.

Iago.

Altfeliu gnerale, cuvèntu-mi ar avè
Unu rezultat pre tristu, cum n'a pututu să stee
Vr'o dat' in gândul meu. Pe Cassio ilu iubescu—
De sigur ești mișcatu!

Othello.

Nu, nu! puțin, puțin!

Eu credu că Desdemona imi este credincioasă.
Conv. Lit. No. 2.

Iago.

Trăescă mult să fie și voi să o gândiți!

Othello.

Și earăși, când natura din calea-și se abate—

Iago.

Aceasta este tocmai: s'o spunemu fără dresu
Când cineva respinge cu rece nepăsare
Atâte măritișuri din tot aceea țară,
D'egal' asemănare, și potrivite'n rangu
Spre care cum vedemu natura chiar n'impinge,
Hum, acolo adulemecu unu gându voluptuosu
O rea organizare și nefiresci simțiri.
Dar eartă-mè, mă rogu, n'am vrutu cu-aceste vorbe
S'o înțelegu anume, de și mă ingrijescu
Ca nu alu seu capriciu picându pe nisce-idei
Mai bine raționate să vē alătoreze
Cu-alu patriei junime, ș'atunci să se căească.

Othello.

Te rogu, lasă-mè singuru! De vei află mai mult
Să-mi dai mai mult de scire, și dî femeei tale
Să stee 'n observare. Ia revedere, Iago.

Iago.

Signoru, la revedere. (ese).

Othello.

De ce m'am insuratu? Onestul acestu omu
Zăresce și cunoasce mai mult, o mult mai mult,
Decât vra să arăte.

Iago (intorcându-se).

Vê rogu, signorul meu,
Ca toată stăruința să nu vē afundați
Pre mult in cercetări, lasați aceasta vremii:
Unu lucru numai fă: cu toate că e dreptu
Să-ți aibă Cassio postul—căci sigur ilu umpleă
Cu multă iscusință—totuși de socoriți
Țineți-lu depărtatu o scurtă vreme ăncă,
Căci astfeliu vei putè descoperi mai bine
Mijloacele ce are, asemenea-observați
Dacă soția voastră va cere cu căldură
Și aprig stăruindu reintegrarea lui.
De-aci se vede mult. In acceptare ănsè,
Gândiți că poat' am mersu in teama-mi pe dreptate,
Precum in adevèru cu totu temeiu credu—
Ș'aveți-o, generale, vē rogu de credincioasă.

Othello.

Nu te'ngrijl de mine, sunt domnu pe mintea mea.

Iago.

Mē'nehinu dar ănc' odată. (ese).

Othello.

Acesta e unu omu de-o rară onestate,
Și care adăncesce c'unu spiritu iscutitu
Secretele mișcări a frii ominesci.—
De te-ai sălbătăcitu o șoimule sumețu
Chiar dac'ar fi făcută curaua ce te ține,
Din nervul celu mai scumpu al bieteii mele inimi,
O rupu, și te facu liberu, ca, dusu in lumea toată
De-al vèntului capriciu să-ți cauți singuru prada!—
Fiindcă'su negru poate, sau unde imi lipsesce
Molaticul talentu ce in conversațiune
Galantul desvêlesce, sau poate unde mergu

Spre vale anii mei; dar nu e mult aceasta:—
 M'a părăsitu, tradatu, și ura imi rămâne
 Ca mângăere numai. Acesta e blăstêmul
 Ce-apasă măritișul, că ne gândimu stăpâni
 Pe-o gingașă ființă a cărui tainicu doru
 Ne est' ănsé străinu. Mai bine așu trâl
 Ca broasca in duhoarea vre unei negre temniți
 Decât a sci că e unu ungherașu macar
 Din inima iubitei in mâna unui altui.
 Teribilă tortură!—Noi marii nu avemu
 Privilegiul de care se bucură cei mici,
 Și e unu sorțu fatalu, neimpacatu ca moartea
 Că din nascere chiar blăstêmul cororatu
 Plutesce 'nfiorătoru pe capetele noastre.
 Dar iat'o vine. (Desdemona și Emilia intră.)
 De e ș'aceasta falsă, atunci își bate jocu
 De sine însuși cerul! Nu, nu, nu vreu s'o credu!—

DIN ACTUL IV.

Emilia.

Cum merge doamna mea? Elu pare-acum mai blându.

Desdemona.

Mi-a ăisu că se întoarce îndată înapoi;—
 Dicându-mi să mă culcu și să-ți dau drumul.

Emilia.

Mie?

Desdemona.

Așa-i voința lui; deaceea draga mea
 Dă-mi straietele de noapte, și lasă-mă te rogu
 Nu credu că e prudinte să-lu supărâmu acum.

Emilia.

Așu vra ca niciodată să nu fii datu de dănsul.

Desdemona.

O nu, n'așu vra-o eu, atâta-i de legatu
 Amorul meu de dănsul, încât mânia sa
 Și chiar prepusul seu rigidu și jicnitoru,—
 Mă rogu, deschee-mă — imi sunt plăcuți și scumpi.

Emilia.

Amu pusu precum mi-ați ăisu, prostirea pe crevatu.

Desdemona.

Tot una — Doamne! Doamne! cât e de nebunaticu
 Gândul omenescu! — De voiu muri, Emilia
 'Naintea ta, te rogu să mă'nvălesci cu una
 Din aceste prostiri.

Emilia.

Ce glume mai vorbesci!

Desdemona.

La mama mea in casă trăia o fetișoară!
 Maria o numeau — eră amorezată
 Și amorezul ei necredinciosu fugi:
 Avea unu cânticelu, unu cânticu de rachită,
 Unu lucru bătrănescu, dar ce se potrivă
 Cu trista ei durere. Cântându-lu a muritu.
 Nu-mi ese 'n astă sară din minte acelu cânticu
 Și trebe să mă ținu ca nu cumva și eu,
 Să plecu cu lacrimi capul cântându ca Mărioara.
 Te rogu, dă mai degrabă.

Emilia.

Să vă aducu capotul?

Desdemona.

Ba nu. Disfă numai aci. —
 Ludovico e unu omu foarte plăcutu.

Emilia.

Dar unu frumosu barbatu.

Desdemona.

Și vorbesce bine.

Emilia.

Cunosc o damă la Veneția, care s'ar fi dusu
 cu picioarele goale până la Palestina, spre a cu-
 lege o sărutare de pe buzele lui.

Desdemona.

(cântă).

La umbra Sycomorei ședeă o fetișoară,
 Cântați, cântați răchita,
 Cu capul pe genunchi cu mâna sub suoară,
 Răchita plângătoare.
 Ședeă cântându cu lacrimi. Părăul ce treceă,
 Cântați, cântați răchita,
 Cu jale dureroasă șoptindu o imită,
 Răchita plângătoare.
 Pe palida ei față, curgu lacrimi, curgu ferbinte,
 Cântați, cântați răchita,
 De dorul ce-a pătuns'o chiar stinca se resimte,
 Pune aceasta la o parte
 Răchita plângătoare
 Te rogu grăbesce-te acuș are să vie
 Din a răchiții crengi ghirlanda-mi impletescu,
 Nu-lu ocăriți, căci ah! chiar falsu tot ilu iubescu.
 Ba nu aceasta vine mai târziu, — ascultă, parcă
 bate cineva!

Emilia.

E vântul.

Desdemona.

I-am ăisu; tu trădătoriu! rițendu elu mi-a respunsu
 De cautu eu la fete n'ai tu băeți de-ajunsu?

Cântați, cântați răchita

Răchita plângătoare.

Hai! du-te, bună sara. — Ochiul mă mănăncă
 N'anunță asta lacrimi?

Emilia.

De feliu.

Desdemona.

Așa sciam. —

Barbații, o barbații! Emilie ăi-mi te rogu
 Creți tu in consciință că se găsescu femei
 Ce-și-aru tradă barbații cu-așa nerușinare?

Emilia.

Se vedu așa femei, nu este indoială.

Desdemona.

Dar tu ai face oare, o faptă ca aceasta
 Chiar pentru lumea 'ntreagă?

Emilia.

D'apoi, n'ai face-o?

Desdemona.

Nu,

Pe-a cerului lumină!

Emilia.

Pe-a cerului lumină, așa nici eu n'așu face-o
 Pe-a cerului lumină, așu face-o pe'ntunericu.

Desdemona.

Ai face așa faptă chiar pentru lumea' întreagă?

Emilia.

O, mândră este lumea; ar fi resplată mare
Și crima ne'nsemnată.

Desdemona.

Serios, nu credu că-i face-o.

Emilia.

Serios, așa face-o, ș'așu face-o nefăcută după
ce așa fi făcut'o. E dreptu n'așu face așa ceva
pentru unu inelu, nici pentru vr'o căți-va coți de
batistă, nici pentru manteluri, rochii, bonete și
câte neînsemnate secături mai sunt; dar pentru
lumea întreagă, — spune, cine n'ar pune coarne
barbatului seu ca să-lu facă împăratul lumii. Pen-
tr'unu așa rezultatul m'așu espune la purgatoriu.

Desdemona.

Să moru de așa comite asemenea păcatu
Chiar pentru lumea 'ntreagă.

Emilia.

Ei bine păcatul n'ar fi decât unu păcatu din
lume, și dacă vi se dă lumea pentru munca Du-
mitale, elu este unu păcatu din lumea ce stăpă-
nesci, ș'atunci poți să-lu prefaci nșor in nepăcatu.

Desdemona.

Eu tot nu credu să fie asemenea femei.

Emilia.

O dece pentru una, ș'atâte pe de-asupra
De-ajunsu să umple lumea ce e frivola misă
A jocului ce facu. Pe cât imi pare ănsă
Barbații sunt de vină de cade vr'o femeie.
Vedeți, când ii uitoși de datoria lor
Ne risipescu tesaurul la sēnul unei altei
Sau dându-se orbesce nebuuei gelosii
Ne mărginescu prin casă, când mănioși ne batu
Sau astăzi ne oprescu ce ne dăduse ieri,
Atunci ne amintimu c'avemu și noi veninu,
Blândeța ne destinge dar scimu a prețul
Dulceața resbunării. Nu uite dumnealor
C'avemu și noi simțiri: vedemu și auđimu
Și cerul gurei noastre ne'nvață să distingemu
Ce-i dulce, ce amar, in tocmai ca și dēnșii.
Ce e mobilul lor când rece ne trădează,
Dorința de-a petrece? Făr indoială, dar.
Le vine-acestu indemnu de la pasiune poate?
Făr indoială, dar. Să fie slăbăciunea
Ce-i ducē'n rătăcire? Ș'aceasta'i de cređutu
Ei bine n'avemu noi dorință de-a petrece
Pasiune, slăbăciune in tocmai ca și dēnșii?
Deaceea când barbații necredincioși ne lasă
E răutatea lor ce răul ne invață.

Desdemona.

Sara bună, sara bună!
Dă Doamne să învățu din rălele străine,
Nu dragoste de rău, ci dragoste de bine! —

—o-o-o—

D. C. Eraclide, primu președinte a curții de apelu din
Iasi, ne trimete unu articulu asupra prelecțiilor populare
ținute de D. T. Maiorescu in acestu anu. Acestu articulu
nu este o dare de samă a prelecțiilor D-lui Maiorescu,
ci mai mult reflecțiuni individuale ale autorului; o scurtă
dar fidelă dare de samă se va publică din partea redacțiunii
incepēdu cu No. viitoru.—Ne simțimu onorați prin amabi-
litatea D-lui C. Eraclide și ne grăbimu a deschide colum-
nele foaei noastre articolului ce ni se trimete. Amu vēđutu
cu plăcere că D. Eraclide sacrifică filosofiei puținile sale
momente de repaosu, in mijlocul multiplelor ocupațiuni ce-i
dă funcțiunea însemnată ce ocupă.

REFLECȚIUNI

asupra prelecțiilor populare ținute de D. Titu
Maiorescu in Universitatea din Iași.

Sub titlul de *Cercetări psihologice*, D. Titu
Maiorescu a ținutu de la 11 Fevruariu până
la 17 Martie, o serie de prelecțiuni populare
in sala Universității unde se ingrămădeă, in
fiecare Duminică, unu auditoriu numerosu
din toate clasele societății, intre care s'au vē-
đutu figurādu și mai multe Doamne Romāne.

Spre recrearea și distragerea spiritului meu
de la ocupațiunile ăilnice ale funcțiunii mele,
asistādu și eu la aceste prelecțiuni intere-
sante ale D-lui Maiorescu, am conceputu idea
cam temerarie de a da publicității, prin or-
ganul *Convorbirilor Literare*, aprecierile și re-
flecțiunile mele asupra acestor prelecțiuni.

Nu-mi tăinuescu dificultățile sarcinei ce-mi
am impusu, me voiu sili ănsă a circumscrie
aceasta materie in limite foarte precise, a o
reduce, precăt imi va fi prin puțință, la pro-
porțiunile unui resumatu claru și concisu.

Dacă simțimu o deosebită plăcere a ceti o
carte bine scrisă, a privi frumoase tablouri
sau statue, a asistă la reprezentațiunea vre
unui opu dramaticu bine conceputu și esecu-
tatu, a ne desfată și invesele la ascultarea
unei muzici incântătoare, nu este mai puțin
delectabile a ascultă prelecțiunile instructive
ale unui profesore erudit și elocinte. Nu da-
torimu oare omagiul recunoștinței noastre unor
așa bărbați, care consacră timpul și talentul
lor spre a umplea intervalul ocupațiunilor
noastre prin plăceri proprie a nutri sufletul
nostru de meditațiuni serioase, a ne desvoltă
inteligența, esercitādu-o asupra nuanțelor ce-
lor mai delicate ale senzațiunilor noastre?

Fără dubiu, este o mare temeritate din par-
tea mea de a-mi da părerea asupra unei ma-

terii în care mă simt puțin competente. Să nu pierdem însă din vedere, că adevărul nu este patrimoniul nici privilegiul nimului, că fiecare omu poate aduce o piatră cât de mică la edificiul științei.

Incompetente, cu părerea mea de rău, asupra cestiunilor psihologice, sunt poate mai puțin incompetente în aplicarea acestor cestiuni la morală și la viața practică. Mi s'ar putea însă obiecta aici, și cu dreptu cuvântu, ca acela ce nu cunoaște teoria geometrică a figurelor este inaptu a înțelege teoria geometrică a corpurilor; aceasta este o consecință naturală a nesciinței sale. Teoria sferei nu se poate concepe fără teoria cercului, precum nici teoria *Conului*, fără cea a *trunghiului rectunghiu*; fiziologia nu se poate înțelege fără cunoștința anatomiei, astronomia sau legile ce regulează corpurile ceresci, fără cunoștință preliminară a mecanicii raționale. Obiecțiunea ar fi pre justă, și prin urmare nu mă voi încerca a o combate, invocându numai indulgența lectorului binevoitoru.

Aceste odată ăse ca o precuvântare și spre a scapa de muștrarea cugetului meu, să intrăm în materie.

Ca și D. Maiorescu, nu mă voi încerca nici eu în espunerea diferitelor sisteme care de la Pitagora și până la Kant, au aruncatu spiritul ominescu într'unu abisu înspăimântătoru; voi lăsa la o parte toate doctrinele și teoriile cosmogonice, antropologice și teosofice din care s'au născutu, în cursul secolilor, o mulțime nenumărată de sisteme precum sunt de exemplu: Sensualismul, materialismul, frenologia, empirismul, epicureismul, organologia, panteismul, atomismul, spiritualismul, idealismul, raționalismul, animismul, sincretismul, și eclecticismul, scepticismul și misticismul, monadologismul, dynamismul, cranioscopia și osteogenia, sisteme instinctive, egoiste sau sentimentali.

Nu vom afundă spiritul nostru în acestu dedalu nedescurcatu, în acestu labirintu tortuosu spre a nu perde firul Ariadnei și a căde prada monstruosului Minotauru. Toate aceste teorii și doctrine, toate aceste sisteme *a priori* s'au a *posteriori*, se potu reduce, după noi, la trei metode principale, la trei moduri de procedare, sau, după limbagiul filosofiei, la

trei specii de *criterium*, adică: *sensațiunea*, *credința* și *simțul intimu*.

Vom urmă și noi ordinea stabilită de D. Maiorescu în programul prelecțiunilor sale, și vom trata: I. Despre osebirea între inteligență și pasiune; II. Despre valoarea istorică a acestor două elemente sufletesci, III. Despre imperfecțiunea radicală a inteligenței; IV. Despre individualitatea și egoismul; V. Despre adâncimea sufletului, și VI. Despre importanța lumii interioare.

Vom concentra discuțiunea la aceste șese puncte principale, și spre a nu obosi atențiunea lectorului prin ariditatea materiei, vom intercală în espunerea noastră, ici și colea câte o digresiune istorică, estetică sau morală spre a recrea spiritul seu de o aplicare continuă și obositoare la materii prea metafisice și transcendente.

Și mai înainte ne întrebăm, ce este *inteligența* ce este *pasiunea*?

Organologia lui Gall resumată în rezultatele ei cele mai principale, ne spune: Că encefalul sau crierii, este unu organu compus de mai multe instrumente encefalice distincte și isolate unul de altul; că fiecare din aceste organe este însărcinatu cu o funcțiune principală în viața intelectuală și morală, că prin structura sa anatomică și legile dezvoltării lui, craniul represintă cu esactitate forma și dimensiunile organului conținutu în cavitatea sa, de unde rezultă posibilitatea de a recunoaște configurațiunea a însuși craniului; că organele cerebrale sunt în numeru de 27—33, ocupându fiecare unu locu invariabile în mijlocul organelor vecine și avându funcțiuni determinate. Dr. Gall, stabilindu în sistemul seu legătura și solidaritatea organologiei și a cranioscopiei, subordonă, precum vedemu, moralul omului la oare-care condițiuni fiziologice determinate. Ceea însă ce, după noi, sdruncină oare-cum doctrina medicului filosofu este proba dobândită prin observațiune, că deformarea monstruoasă a craniului poate exista fără a trage după sine vre-o smintire simțibilă în facultățile intelectuale nici în aplecările morale. De aci rezultă pre evident, că integritatea facultăților intelectuale și morale este neatârnată de configurațiunea craniului; că craniul poate fi

monstruosu fără ca crierii se participe la aceasta desformațiune, căci nu se poate admite una sau alta din aceste ipoteze, fără a se reduce la nimicu toată organologia și osteogenia lui Gall.

Noi susținemu, de acordu cu D. Maiorescu, in contra tutulor frenologilor, fiziologilor și medicilor filosofi, că inteligența există in noi și in animale independintă de encefalu. După doctrina sensualistă, cugetarea fiindu unu modu de acțiune a crierilor, principial seu apreciabilu nu poate fi decât substanța cerebrale. Percepțiunea cerebrală, dīcu sensualistii, nedă materialul tutor percepțiunilor noastre instinctive și intelectuale. Cine nu scie ănsē d. e. că ordinea moluscelor, acefalii, larvele sau insectele in starea lor primitivă și mai nainte de a se metamorfozā, copii născuți de curēndu a cărorā crieri suntu foarte imperfecti, esecută une-ori acte de o mare inteligență. Ni se va obiectā poate aci că in organele celor mai de jos animalcule, există nisce molecule nervoase care indeplinescu oficiul crierilor; la aceasta vomu respunde că celu puțin nu se voru atribui crierilor actele instinctive ce esecută vegetalele.

Nu este dar esact că la toate animalele simțibilitatea este o proprietate a nervilor; căci există animale, precum sunt d. e. *polipii* și insectele infusorie care simtu, de și le lipsesce cu desevrșire aparatul nervosu. In organizațiunea omului, nervii posedu simțibilitatea intr'unu modu exclusivu. O experiență foarte simplă demonstră aceasta: nu avemu decât a legā sau a tăiā trunchiul unui nervu și de'ndată acea parte devine insensibilă. Și apoi nu ar există nici odată vre o senzațiune perfectă, dacă impresiunea odată primită, nu s'ar face o reacțiune de la centrul organului spre extremități, incāt sensibilitatea nu se desvoltă pe deplin decât prin doue mișcări instinctive; in cea ănteia, ea este pusă in mișcare, in cea a doua, ea reacționează; in casul ănteiu, ea se comunică de la circonferență la centrul organului, in cel alu doilea, ea revine de la centru la circonferență. După acestu sistemu, simțibilitatea, precum și toate facultățile morale, reședu in nervi, omul nu este o ființă morală decât pentru că este simțibilu, nu este simțibilu

decāt pentru că are nervi. Acțiunea și reacțiunea nervilor, precum și simțimentul care urmează această impresiune, eată toată teoria filosofilor sensualisti; nici o senzațiune nu există fără o afecțiune nervoasă.

Toți scimu, spre esemplu, că etatea, secul, temperamentul, regimul, climatul etc. esercită o mare influență asupra moralului indivișilor; ei bine, după doctrina sensualistilor, aceste toate sunt nisce circumstanțe care afectă și modifică sistemul nervosu, și astfelu sensibilitatea, inteligența, voința, intr'unu cuvēntu toate fenomenele morale ale sufletului omenescu sunt proprietăți ale nervilor. Admitemu și noi, impreună cu sensualistii tot ce ne invață experiența fiziologică despre influența ce esercită organismul asupra moralului, nu considerāmu ănsē moralul ca rezultatul exclusivu alu organizațiunii omului. Și mai ănteiu, nu înțelegemu cum simțimentul rezultă din acțiunea și reacțiunea nervilor. Rațiunea acțiunii e vederată; aceasta este cauza care afectă organul sensitivu, ilu stimulează și-lu pune in mișcare, de unde ănsē vine reacțiunea? De unde ia impulsul ei această mișcare care să comunică organului intregu, de la centru spre circonferență, precum se comunică cealaltă mișcare de la circonferență la centru? Această acțiune nu presupune oare unu agentu particularu, interioru și secretu, care face impresiune din intru in afară, precum face impresiune acțiunea esterioară din afară in tru? Eată ce nu ne esplică filosofi sensualisti,

Sub ori ce titlu scoala sensualistă ar luā faptul de la care pleacă, ca principiu alu teoriei sale, fie de la organismu sau de la acțiunea unei puteri simple, materialiste sau spiritualiste, ea așeață *sensațiunea* ca fundamentu alu filosofiei sale.

Espunerea fiziologică chiară, elegantă și științifică fără a fi tehnică, ce ne a datu D. Maiorescu despre moralul omului și raporturile ce leagă sufletul cu corpul, e in adevēru demnă de toată lauda; adresāndu-se la unu auditoriu, nu de discipli, ci de cetățeni, eruditul profesore a sciutu a dā științei filosofice o formă populară.

Ambițiunea filosofilor medici și a fiziologilor este de a cuprinde totul in fiziologia lor, omul moralu precum și omul fisicu, fenome-

nele animei precum și faptele corpului, conștiința precum și organele. Necunoscința noastră în această materie nu ne permite a ne întinde asupra anatomiei și fiziologiei crierilor, și fiindcă suntem judecători incompetenți în această privință, ne grăbim a împărtăși asupra acestui obiectu aprecierile acelor a căroră opiniune este o lege în cestiunea de asemenea natură.

După alți filosofi din școala sensualistă, sistemul facultăților sufetesci nu începe cu senzațiunea, ci cu *atențiunea*, cea întâia din facultățile noastre active, facultate fundamentală și elementară care produce tot cortegiul facultăților secundare de care se compune *intelectul* și *voința*. După dănsii, simțibilitatea este o specie de inteligență neprecugetată, o intuițiune obscură prin care spiritul intră în exercițiu.

După ce D. Maiorescu ne a demonstratu prin forța raționamentului și a unei logice strănse ca sorgința inteligenței nu poate fi organismul mater alu alu omului, elocintele profesore a procesu la analizarea pasiunii.

Cea ce s'a ȃșu despre inteligență este adevăratu și în privința pasiunii, care nu este alt-ceva decât cugetarea pusă în mișcare prin o impulsione venită din intru, precum și libertatea nu este decât cugetarea ce se posedă și se dirige. Pasiunea și libertatea nu au asemănare intru nimicu cu fenomenele fizice; ele nu afectă prin prezența lor nici ochiul, nici pipăitul, nici auzul, nici vre unu altu simțu. Une-ori ne inchipuim că percepem prin simțuri calitățile morale; că vedem spre exemplu, și că auzim virtutea sau talentul; este ănsă de observatu că acea ce cade aci sub organele vieței sunt efectele, semnele acțiunii acestor două fenomene morale, ear nu însași virtutea și talentul; numai prin donatele conștiinței, noi judecăm despre aceea ce e intelectuale și morale. Simțurile ne revelă numai aparință și forma acestor fenomene.

Este generalminte recunoscutu că calitățile, efectele sau facultățile ȃșe morale și intelectuale, nu sunt nici vizibile, nici tangibile, că ele nu au nici una din proprietățile materiale. Cugetarea are ea oare dimensiune? Are ea figură, culoare sau vre una din pro-

prietățile care sunt esențiale întinderii? Și *vice-versa*, întinderca are ea vre unul din atributele ce caracteriză cugetarea? Are ea simțimentul, reflecțiunea, raționământul, reproducerea tuturor acestor acte prin memorie, combinațiunea lor prin imaginațiune? Putea-vomu oare spiritualiză-pe acestea și materializă pe cele d'ănteu? — *Monadismul* singur a lui Leibnitz ne-ar conduce poate la acestu resultatu!

Trebue dar să recunoascemu împreună cu filosofia și simțul comunu, că conștiința ca și percepțiunea, este unu modu de a vedea adevărul, și că dirijată bine și cu metodu, ea oferă aceeași certitudine, aceleași garanții științifice ca și percepțiunea.

Nu vomu intră acum în discutarea teoriei psihologice. Cestiunea astfeliu precum a pus'o D. Maiorescu, chiar în prima sa prelecțiune, de și nu esclude pluralitatea organelor în creeri, este psihologică, ear nu anatomică; ea pică sub conștiință, ear nu sub scalpul: După D. Maiorescu, omul nu este unu automatu, unu agentu fizicu, ci o ființă morală și intelectuală.

Vomu reveni mai în detaiu asupra acestui punctu, când vomu analiză partea psihologică a prelecțiunilor populare și vomu formulă aprecierile și concludsiunile noastre în această privință.

Să revenim dară la esaminarea pasiunii.

Simpatia ce simte omul pentru omu este cauza plăcerii ce ne dau artele care procedu de la imitațiunea naturei. Spectacolul vieței omenesci și imitațiunea simțimentelor și caracterelor noastre, eată cauza principală a emoțiunii dramatice. Spre a ne convinge că pasiunea ca și inteligența nu procede de la organizațiunea materială a omului, nu avem decât a o observa în manifestațiunile ei cele mai generale! La teatru, spre exemplu, nu este adevărat și patetic decât acea ce este generală, acea ce toată lumea resimte. Din toate pasiunile dramatice, amorul ne emoționează mai mult, fiindcă elu este pasiunea cea mai generală. Curiositățile, estravanțele, escepțiunile nu mișcă inima. Aci mai cu samă este de notatu diferența ce există între teatrul anticu și teatrul modernu. Teatrul anticu luă de subiectu pasiunile cele mai ge-

nerale și mai comune ale inimei ominesci, precum d. e. amorul, dragostea părintească, gelosia, mânia etc.; teatrul modernu, din contra, caută în privința pasiunilor, excepțiunile și curiositățile. Pasiunile nu sunt variate și diferite una de alta decât atunce când sunt moderate; când sunt escesive, ele devinu uniforme și monotone. Violența sau pornirea pasiunilor are, mai cu sămă la teatru, inconvenientul de a suscită o emoțiune care se adresează mai mult simțurilor decât spiritului, și când arta caută a emoționa simțurile, ea se degradă. Artele sunt limbagiul și desfătările sufletului.

Grecii antici n'aveau trebuință, spre a fi mișcați decât de ficțiunile teatrului; ei rămăneau în limitele iluziunii. La Roma, din contra, poporul spre a fi mișcatu, aveă nevoie de spectacole grosietice, de agoniile, de țipetele și convulsiunile gladiatorilor murinți; eată emoțiunea dramatică acelei societăți materialiste. Ea preferă sterilitatea și monotonia suferințelor materiale, emoțiunile brutale ale cercului, contorsiunile tragice ale pasiunilor esagerate, emoțiunilor spiritului și a sufletului, și iluziunilor nobile ale teatrului.

Și în adevăru, ce este poesia în sensul materialist? O senzațiune delicată, o fineță a simțurilor, unu instinctu alu ochiului sau alu auzului. Conștiința nu joacă acolo nici unu rol. Poetica sensualismului descrie numai lumea vizibilă, natura materială, fără vre unu caracteru simbolicu. Pretutindene unde au predominitu doctrinele sensualiste, poesia, arta au lătu o direcțiune materialistă: literatorii, muzicii, pictorii, statuarii, n'au căutat în opurile lor, decât espresiunea naturei simțibile; idealul ce ea revelă sufletului, nu l'au conceputu nici cum, și de l'au exprimat u neori, aceasta au făcut'o fără voința lor, mai mult prin o fidelitate mecanică decât prin o imitațiune înțeleștă.

Este adevăratu că realitatea sau istoria servă de punctu de plecare adevărului, adevă filosofiei. Istoria și filosofia sunt dar fundamentul unei adevărate poezii. Astăzi nu domnesce în poezie, decât fantasia și capriciul; istoria și filosofia, rațiunea și bunul gustu sunt proscrise din dominiul ei. Fantasia însă nu poate înlocui filosofia și istoria.

Și în adevăru, ce însemnează poesia, fără realitatea factelor, fără analiza pasiunilor? Ni se va obiectă poate că poesia nu se adresează numai oamenilor culți; ea vorbește mulțimei, și are nevoie de o formă populară. Fie-ne permisu a declară aci că suntemu de parte de a crede că opiniunile literare adoptate de spiritele neculte se nascu în chiar acele spirite. Câți din noi au urmatu cu atențiune cele înainte reprezentățiuni ale unu opu dramaticu, au pututu observă timiditatea intelectuale a spectatorilor. În viața modernă există pre puțină spontaneitate, încât fiecare cearcă spiritul vecinului seu, mai înainte d'a-și exprima părerea. Trebuie dară să ținemu samă de spirite culte și meditative, fiindcă aceste spirite, de și în minoritate, impun mulțimii simțimentul lor. Nu ar fi oare a profană sanctuarul conștiinței de a-lu deschide ca unu bazaru, tuturor spiritelor indifereente care caută în suvenirile noastre o distracțiune în contra lenei și a uritului lor?

De amu voi să esplicămu ce este frumosul în generalitatea sa, ce este acea ce constituie diferitele grade de frumuseță fizică, morală, reală sau artificială, ar trebui să abordămu una după alta toate problemele de estetică, și astfel să discutămu toată filosofia artelor. Unu asemenea subiectu nu ar fi lipsitu nici de interesu, nici de noutate, este însă atât de întinsu, încât nu se poate trată întrecătu, în limitele unor simple articole.

Obiectul dar comunu alu bele-artelor este viața în tot adevărul ei; a o simți astfel precum ea este, a o imagina chiar și mai bună decât este ea în realitate; a exprima cu fidelitate impresiunea reală sau ideală ce primesce artistul, pictorele, muzicul sau poetul cu geniul și talentul seu.

Animatu de suflarea științei, filosofu cu amoare, entusiastu pentru bine și adevăru, D. Maiorescu implinindu cu demnitate în prelecțiunile sale populare, rolul de preceptoru naționalu, de moralist publicu, a știutu a câștigă clientela conștiințelor.

Intr'unu momentu când învățământul moralu lipsesce pretutindene în România, este o fericire că se găsescu cel puțin în catedrele universitare, organe care se însufe poporului român credințe salutare. D. Maio-

rescu posedă la unu gradu superioru talentul d'a așeză in tablouri abstracțiuni metafisice. Cu unu mare fondu de erudițiune și de teorii positive, învățământul seu se distinge prin unu feliu de poezie încântătoare ce se revărsă asupra cugetărilor filosofice spre a le comunica lumina, mișcarea și viața. D. Maiorescu nu se mărginește in aceste convorbiri intime a dogmatiza și a formula unu *credo*, a fi unu demonstrator, unu orator filosofu, unu analist profundu, unu observator animatu și unu maestru entusiastu, Domnia-sa predică știința cu acea mișcare de inimă, cu acea gravitate pasionată care desceaptă spiritele cele mai indolente și încântă sufletul.

Caracterul ce mi s'a părutu dominante in spiritul eruditului profesore este dorința și talentul simplității logice. D. Maiorescu se complace și se distinge prin meritul de a abstrage, a generaliza, a reduce o idee la expresiunea sa cea mai simplă, avându o facilitate superioară a-și formula teoriile sale și a-le pune in ecuațiuni.

D. Maiorescu ne-a demonstratu chiar in prima sa prelecțiune că câmpul filosofiei nu mai este astăzi acelu *Eldorado* misteriosu, obiectu eternu de dispute, de dubiu și de cercetări infructoase; știința filosofiei are acum *căldăuzii* sei. O simplă linie de demarcațiune între ceea ce este evidentu și ceea ce este obscuru, între ceea ce se poate observa și deduce din observațiune și ceea ce nu se poate încă decât presupune cu mai multă sau mai puțină probabilitate, a fostu de ajunsu spre a face să inceteze confusiunea și a pune de acordu între dănsii pe acei ce urmărescu adevărul cu metodu și bună credință. Aceasta eră o afacere de bunu simțu, de acelu bunu simțu filosoficu care instruitu și luminatu, devine facultatea științei.

Eră foarte natural că D. Maiorescu in a căruia spiritu bunul simțu este una din calitățile dominante, să trăteze asemenea cestiuni după comuna satisfacțiune a auditoriului seu, de acordu cu simțul comunu care este simțul umanității.

Umanitatea in masă este spontană; ea nu procede prin reflecțiune, ci prin inspirațiune; ea simte adevărul prin instinctu

și-lu percepe prin intuițiune; ea nu discută, ci crede, și cu toate aceste starea aceasta intelectuală, această rațiune a poporului primitivă, obscură, ănsă fără prejudecăți nici personalitate, concepe totul cu veritate, deși cu puține cunoscințe, această rațiune a geniului omnescu, filosoful este chematu a o descoperi prin reflecțiune, a o lumina și reproduce sub o formă științifică. Pentru aceasta dar nu esiste după noi, mijlocu mai nimeritu decât metodu observațiunii și alu analizei, căci teoria care rezultă din atențiunea ce se dă acestor obiecte, nu este alt-ceva decât simțul comunu, abstrasu și generalizatu.

Aceasta a făcutu și D. Maiorescu in prelecțiunile sale, a revărsatu asupra cestiunilor celor mai grele și mai spinoase acea claritate filosofică care ne face să vedemu intr'o idee abstractă și generală, una din credințele simțului comunu ce se află in toate inimile. (va urmă).

Constantin Eracleide.

REVEDEREA.

Mon coeur encore plein d'elle errait sur son visage
Et ne la trouvait plus.
A. de Musset.

Te-am iubit oare pe tine
C'unu amoru așa'nfocatu,
Chipul tău atăta vreme
Alu meu sufletu l'a purtatu,
Fost'ai tu care odată
C'o privire, c'unu surisu
A mea viață de torture
O schimbai in paradisu,
Fost'ai tu care ntr'o sară
C'unu cuvântu nepăsătoru
M'ai făcutu să fugu in lume
Și să plângu de chinu și doru?
— Nu! Ah! Nu! Celu dulce nume,
Acelu chipu așa iubit
Dintr'a visurilor lume
Alu meu doru l'a fostu răpitu
Elu eră o nălucire
Unu visu dulce 'ncântătoru
Ce-și crease in gândire
Alu meu sufletu arđătoru
Dumneđul poeziei
Ilu trimise pe pământu
Să-mi arăte-a mea chemare
Să descepte alu meu cântu.

Iacob Negruzzi.